

РЭАНІМОВА

газета суполкі імя М.Багдановіча

№ 4 1989

У пошуках выйсця з нацыянальнага тупіку, -парушана духоўная гармонія ў знішчанага фашызмам ды сталінізмам нашага народу, -- мы зьвяртаемся да веры ў Бога.

Гэты нумар нашай газеты мы прысьвячаем адраджэньню духоўнасці, уяўленьню ў царкву і касцёл беларускай мовы.

Калісьці набажэнства вялося на беларускай мове. З таго часу захаваліся цудныя канты на старабеларускай мове, якія выконвала ў былой уніяцкай Базылянскай царкве харавае капэла студэнтаў ЭДУ пад кіраўніцтвам маргарыты Лапкоўскай...

Навучаньня горкім вопытам гісторыі, цяпер мы з асыярогай адносімся да эксперыментаў з грамадствам. Лічым, што наша мова таксама вартая для размовы з Богам. Першым зьбеларучыў Сьвятую Біблію Франциск Скарына. Ёсьць на мове Сьвятое Пісаньне, малітоўнікі, песеньнікі і спецыяльная літаратура, але ад народу яе скрываюць.

Неадзіны ўклад у беларускую літаратуру песьні, канцы, пісьменьнікі Андрэй Сявукі, Інка Быліна, Адам Станкевіч, Казімер Сваяк, Іван Германовіч.

Любоў да Бога і да Беларусі -- дзьве тэмы гарманічна спалучаюцца ў іх творчасці. "Мы павінны дамацца да вяснаў, што калі адкінем хрысьціянства з руху нашага набожнага, то гэты рух распынецца ў золькай міжнароднасці і этычнай развясцасці. Не пакідайце мовы роднай, каб ня ўмерлі! Не пакідайце рэлігіі глыбокай нашай, каб не загавець душой..." пісаў кс. Сваяк да брата І. 04.1911г.

"Народ наш вялікі, а лічыцца найменшым. Няхай і я -- сын яго -- такім буду. Народ наш нешчаслівы, бяз сучаснасці пэўнай, бяз будучыні яснай -- але глыбокі ў жыцьці сваім ціхім, скрытым, сьпелым, няхай і з мам так будзе жыцьцём: глыбокасьць духа, шырокасьць сэрца, агонь мовы і песьня..." дзеньнік "Дзея маёй мыслі, сэрца і волі" Казімера Сваяка запіс ад 5.05.1915г.

Вяртаньне да Бога рэальнае. Паэты, а сярод іх шмат пачаткоўцаў, зьвяртаюцца да Бога ў верах. Упарта змагаюцца веруючыя за касцёл ды царкву.

Але круціцца кола функцыянераў, знішчаюцца сьвятыні, магільні продкаў, цяжка спыніць, загамаваць гэтае варварства.

Да духоўнай спадчыны нашых продкаў вяртаемся мы са шчырай верай, што іх душы на тым сьвеце моляцца за адраджэньне Беларусі, як моліцца наш беларускі ксёндз Уладзіслаў Чарняўскі ў сваёй парафіяльнай малітве за Беларусь і за беларускую моладзь, якая ўзьнялася на змаганьне за родную мову.

Хто мы такія?

скарочана

Беларусы! Мы вялікі народ, нас дванаццаць мільёнаў, шырока раскінуліся мы і спрадвечку жывём тут. Гэта наш край, наша старонка. Калісьці ў нас было сваё гасударства, скрозь чутно было нашу беларускую гаворку. У ёй пісалі законы, разьбіралі справы па судох, вучылі ў школах, друкавалі кнігі, спраўлялі набажэнствы ў царквах ды касцёлах і ўсе размаўлялі панашаму: і чыноўнікі, і папы, і паны над панамі, і вялікія князі, што правілі гасударствам.

Праз соткі год жылі мы так, не даваючыся нікому; але ўрэшці перамаглі нас палякі і запанавалі ў нашай беларускай старонцы. Жывём мы паміж палякаў і вялікарусаў і маем шмат крыўды ад іх. Бо ёсьць вялікарусы, што намагаюцца, каб мы забыліся на ўсё сваё, беларускае, выракліся яго ды зьвярнуліся ў вялікарусаў.

Жыве Беларусь!

Расьце беларускі нацыянальны рух, будзіцца да новага у л а с н а г а жыцьця забытыя ўсімі беларускія вёскі, будзіцца і пачынаюць пазнаваць сваё нацыянальнае імя нашы мястэчкі і гарады. Будзіцца аграмадны крывіцкі абшар родных гоняў, лугоў і лясоў, і ў песьнях народных песьняроў грміць, што "жы в е б е л а р у с ь!"

Хутка родзіцца вотклік песьням рэтым у сэрцы кожнага не загубішага свайго сумленьня беларуса. Уваскрэсае беларускі народ і галосна гамоніць пра сваё чалавечае права.

З-пад вякамі насыпанага пылу прабіваецца іскра нацыянальнай сьвядомасці, разгараецца ў полі мя і ярка пытае ў руху да нацыянальнага адраджэньня.

Гісторыя зрабіла крок уперад, і няма ўжо павароту назад. Нішто ня можа стрымаць прагнуўшыся народ ад разьвіцьця і вызваленьня свайго нацыянальнага "я". Адраджэньне беларусі можа ісьці толькі ўнярод і ўнярод. Гэта разумее кожны па-праўдзе культурны чалавек, і зразумее легка ўсякі, хто хоча зразумець і хто знае гісторыю адраджэньняў народаў.

Няхай пеняцца злосьцю вусны ворагаў жы в о г а беларускага народу, няхай абкідваюць яны гразею нашыя вялікія агульналюдзкія ідэалы. За гэта іх будзе судзіць гісторыя, і нам шкада часу займацца імі.

Наша задача другая: як мага болей вылаўніць за сваё жыцьцё грамадзкіх павіннасьцей, аддаць усе свае сілы агульнай справе гак, каб з гэтай ахвяры наша Бацькаўшчына мела найболей карысьці. Гэтак жака нам наш розум і наша сумленьне.

гаварылі б і жылі паіхнему.

Ёсьць і палякі, каторыя таксама хочуць зьмяніць нас на свой капыл, каб і мы сталіся палякамі.

Аглянецца: усё наша роднае, беларускае марнуецца, нішчыцца, знікае, бо яго забіваюць, яго прыглушаюць, ім пагарджаюць; а чужое пануе, мае сабе пашану і павагу. І -- хто ведае? -- быць можа пройдзе колькі часу, і не пазнаем мы ані нашага краю, ані нашых дзяцей. І будзе скрозь усё чужое нязвычайнае, а свайго роднага -- нічога.

Дык няхай жа ня станеца такі! Не пакінем свае гаворкі, сваіх песьняў, сваіх звычайў, -- свайго кроўнага, спрадвечнага, беларускага; не адракомся, не забудзем, ня кінем на глум; будзем шанавалі, бараніць, дзецям сваім аб тое запаведаць.

Максім Бардановіч, 1914-1917г.

Мы павінны пакінуць пасьля сябе бацькаўшчыну нашу не такою, як яна ёсьць цяпер -- пагарджанай і беспрытульнай, а сьветлай сьветам уласнай культуры, яснай у сваёй сьвядомасці, пэўнай сябе у сваёй чалавечай гордасці. Мы павінны зрабіць тое, каб імя Беларусі кожны ўспамінаў з пашанай поруч з імянем другіх народаў. Тады толькі нашы патомкі будуць шанавалі нашу памяць і ня кінуць на магільню бацькоў сваіх пагарду за тое, што яны ня варты імені чалавечага, бо тапталі і зьневажалі найвячэйшыя правы жывога народа, тапталі яго нацыянальную душу, а самі жылі трутнямі, дбаючы адно толькі пра сягоньняшні дзень і свае выгоды, ня рупячыся аб справы будучыні, справы ўсяго свайго народа і чалавечтва.

Цяпер, калі наш народ прагнуўся, наша найпершая задача -- падняць як мага вышэй яго культурнае разьвіцьцё, ушанаваць той фундамент, каторы бы нішто не магло зрушыць ні цяпер, ні ў будучыні. Дзеся гэтага трэба ўсе сілы свае ахвяраваць на тое, каб тварыць і шырыць беларускае друкаванае слова, каб у беларускай кніжцы, у беларускай газэце беларус знайшоў усё, што яму патрэбна для душы і для цела.

Няхай жа кожны, хто жадае лепшай долі беларускаму народу, прыложыць свае рукі да гэтай працы.

Фабіян Шантыр

"Беларускі календар" 1914г. З захаваньнем правалісу крыніцы.

Ня буду заглябляцца ва ўсю хрысціянскую мінуўшчыну Беларусі. Хрысціліся мы з Усходу, з Візантыі. Мова літургіі — стараславянская. Мова пісьменства — беларуская. Берасьцейская вунія заместа злучыць католікаў і праваслаўных на Беларусі, надалей раз'яднала беларускі народ. Чыя віна? Найперш таго, хто не дапусьціў уніяцкіх біскупаў да Сенату ды глядзеў на вунію, як на веру сялянскую, як на пераходнае становішча да акаталічваньня ды палянізацыі Беларусі. У 1839 годзе зноўку беларусаў зварочваюць да расейскае веры. І як жа ўсё тое адбывалася трагічна!

Так "расейская" як пасья "польская" вера была зьявагай для беларускага народу. Першая сусветная вайна аслабіла царскую імперыю, вызваліла шмат якія народы. Як Лазар, паўставаў беларускі народ, але яго падзялілі і не далі махлівасьці паўстаць з мёртвых. Хто? Браты-суседзі, славяне. Суседзі бываюць добрыя і дрэнныя. Мелі мы і добрых і нядобрых. Народная прымаўка кажа: — Нв рабі таго іншаму, што табе ня міла...

Тым больш, народу, зь якім жылі гістарычна як браты ў Хрысьце. На расейскай веры ўзрасло бязбожніцтва. Польскай верай заткнулі вусны "братам у Хрысьце" беларусам.

Пасья вайны 1914 году ксёндз арцыбіскуп Рэпп, пазьней біскуп Зыгмунт Лазінскі і біскуп Матулявічус увялі ў касьцёл набажэнства на беларускай мове, найчасцей толькі казаньне. Забаранялі. Былі здарэньні арыштаў сьвятароў, напрыклад, ксёндза Гадлеўскага. Сьвятароў зь Беларусі пераводзілі на польскія землі ці змушалі выехаць за мяжу. Беларускі сьвятар ня мог быць пробаршчам над беларусамі. Так у 1937 годзе па загаду ваяводы Вацанскага выкінулі манахаў — Мар'янаў з Друі, хоць яны і не казалі казаньне на роднай мове. І ў той самы час пазвальнялі дванаццаць клерыкаў — Мар'янаў, беларусаў, з Вільні.

Скончыўшы ў Рыме навуку, вярнуліся да пастарскае працы на "крэсы" мой дзядзька Францішак Чарняўскі ды доктар К. Кулак.

Кулаку далі прыход на Гродзеншчыне. Пасья вайны тут панаваў голад ды тыфус. Уся вёска ў прыходзе Кулака жыла ў зямлянках, хварэла тыфам. Едзе ксёндз Кулак да грабя Велепольскага ды просіць дапамогі, просіць дрэва на пабудову. Той адказвае яму: "Навошта ксёндзе умешваецца ў такія справы? Няхай тыя беларускія сьвіньні паздыхаюць як найхутчэй, сюды прыедуць з Польшчы палякі."

Ксёндз атрымаў дапамогу праз Барнаву, але зразумеў, чаму пры такім аўтарытэце войтаў і начальнікаў пастарушкаў на вёсцы, там дэзавальнася жыхліва бойкі.

Аднога заб'юць, іншага паздзяць у турму, месей будзе на крэсах "беларускіх сьвіней". Ёхняе мейсца зоймуць асаднікі-палякі. Чаму падкрэсьліваю гэта? Бо і цяпер польскія сьвятары пастаўлены над паствай. З 1939 году няма на Беларусі польскае школы. Радавітня палякі павыхалі. Затрымаліся толькі "касьцельныя" палякі ды невялікі працэнт сапраўдных палякаў. Кажу "палякі касьцельныя", маючы на ўвазе тых, каго сьвятары змушваюць малітвы казаць па-польску. Іначай не ахрысьцяць дзіцяці, ня прымуць да споведзі, не дадуць шлюбу. Сьвятары злюць, калі веруючыя ня ўмеюць размаўляць на польскай мове: у Солах, у Астраўцы, ды амаль ва ўсіх прыходах Беларусі. У такі спосаб сваім аўтарытэтам ксёндза прагнуць спалінізаваць насельніцтва Беларусі. Было здарэньне, калі маладая ўмела пацеры па-беларуску, ксёндз казаў: "Я такіх пацераў ня прызнаю, пакуль не навучыцца па-польску, шлюбу ня дам!"

Іншыя таксама дамагаюцца: — Навучы дзяцей чытаць і пісаць па-польску. Катэхізм выдалі і шыраць — расейскія літары, а польскія словы. Аднога разу дзеці мне казалі пра такі катэхізм: "Мы так не разумеем!" Каб палякам такі катэхізм: польскія літары, а расейскія ці нямецкія словы! Такім чынам: пацеры чужыя, касьцёл чужы, вера чужая, ксёндз чужы... Маці Божая чужая?... Пан Бог — наш, а польскі... Ані пацераў, ані песьні ў касьцёле, ані ведаў асновы веры Хрыстовай... Старэйшае пакаленьне сыпявае ў касьцёле пацеры па-польску, а змовіцца з малодшым, вытлумачыць дзецям не навучыліся.

Адсюль страшэнная рэлігійная абьякавасьць. Скалечаны народ, як той нешчаслівы, што трапіў паміж злачынцамі. Сярод абьякавых духоўнікаў знайшоўся адзін самарытанін міласэрны Рымскі кардынал, які сказаў: "Польскія ксяндзы са сваёй сьмерцю хочуць пахаваць каталіцызм у Беларусі, і Польшчы ня ўтвораць, і веруючых загубяць."

Навукоўцы, літаратуразнаўцы супрацоўнічаюць між сабою. Ксяндзы ж на Беларусі такія шляхотныя, што гэтае мовы "хамскае" ужываць ня хочуць, хоць амаль усе тут нарадзіліся.

Некаторыя кажуць, што беларускі малітоўнік спалілі бы, у рукі не ўзялі б.

Ці ж добра гэтака пагарджаць сваёй паствай, яе мовай, культурай? Хрысціянства паўсюдна дапамагае народу, падтрымоўвае народную духоўнасць, а ў нас — не.

А ўсё зло ідзе зьверху, ад

галавы. Хіба што тут і прычына ў пачынаньнях сёньняшніх сьвятароў на Беларусі. А чаму? Таму што ў пантыфікальным календары напісана: Пінск — гэта Польшча, Заходняя Беларусь — гэта Крэсы Усходнія. Трэба іх палянізаваць! Але ж і прадстаўнікі Ватыкану падпісалі Гельсінскую дэкларацыю. Таму і няма касьцельнае адміністрацыі, іерархіі на Беларусі. Пад час польскае акупацыі Заходняе Беларусі палякі мовілі так: "Ні ў якім разе не дапусьціць беларускае мовы да касьцёла, адзіная апора польскасьці на крэсах — польска-каталіцкі касьцёл!"

А Пан Езус паслаў вучыць справядлівасьці. "Пазнай у чалавеку свайго брата, а будзеш мілаваны"... Дык памажэце нам стаць на хрысціянскія ногі, дапамажэце беларускім католікам мець свайго біскупа, адміністрацыю, сэмінарыю, а давядзецца, што вы нам браты ў Хрысьце.

Пытаньне ксёндзу Уладзіславу Чарняўскаму ў час спатканьня вясной гэтага году: — Якое месца рэлігіі ў адраджэньні Беларусі?

— Мы спадары на сваёй зямлі, а не якія пэчкалі. Як у лесе, так у касьцёле. З вялікае хітрасьці, што Бога няма, сучасная моладзь пакруціць сабе галовы. Ці можа быць што бяз прычыны? Не. Бяз прычыны нічога ня бывае. Не бяз прычыны Чарнобыль!

Ці можна зьмешваць розныя народы? Нельга. Народы розныя. Але прызнаньне, што ёсьць Бог лучыць усе рэлігіі. Шавінізм з хрысціянствам несумяшчальныя.

У будучай Беларусі бачу веру каталіцкую і праваслаўную. Паміж праваслаўем і каталіцтвам не павінна быць нянавісьці, абрады розныя — праваслаўны і каталіцкі, а мова — адна, беларуская. Гэта і павінна яднаць.

На добры лад трэба адчыняць супольную сэмінарыю для праваслаўных і каталіцкіх сьвятароў ды агульныя прадметы выкладаць разам. Мова ў сэмінарыі павінна быць толькі беларускай.

Грэе сонца, шчырэе сьвітаньне. Толькі ў Вішневе творыцца чуд: тут сьвятар беларускі літаньне адмаўляе адзін за свой люд.

Ужо вырак на нас падпісаны. Ужо зьбірацца нам знікнуць пара. Але нітаккай зь небам зьвязаны грэшны люд праз свайго сьвятара. Ні багачыня, ні славы, ні мовы. Да сапраўднай галечы дайшлі. І ня цямяць бяз веры галовы, што адсюль адраджэньне душы. М.

вось апошні за гарамі

мелодыя з „Божай Ліры“

Вось, а-пош-ні за га-ра-мі пра-мень сон-ца згас.

Гос-па-дзе, зас-тань-ся з на-мі, не па-кінь Ты нас.

Бо і-дуць з нач-но-ю цем-рай злыд-ні, сум і жах;

Толь-кі Ты, наш Сто-раж вер-ны, пра-га-ня-еш страх.

Вось апошні за гарамі
промень сонца згас.
Госпадзе, застанься з намі,
не пакінь ты нас.

Бо ідуць з начною цемрай
злыдні, сум і жах,
толькі ты, наш Стараж верны,
праганяеш страх.

Пастухі авечак паяць
і вядуць дамоў.
Пастыр наш, вадой жывою
дух наш аздароў.
Марнасьць адварні зямную,
сёбца супакой;
Хай наш мірны сон пільнуе
добры ангел Твой.

Змрок халодны пакрывае
сонную зямлю.
Хітры вораг прыступае
нам псаваць раллю.
Падкрадаецца зьянацку -
шкоду нам зрабіць;
захавай ты нашу працу,
як павінна быць.

Вось апошні за гарамі
промень сонца згас.
Госпадзе, застанься з намі,
цяжка нам ня раз.
Калі сьмерці ноч настане,
духу будзь сьвятлом,
і вазьмі нас ад блуканьняў
у нябесны дом.

на пачынаньне - малітвы - зранку

Госпадзі Ісусе Хрысьце, адзіна-
родны Сыне адвечнага Твайго Ай-
ца, ты мовіў найчысьцейшымі вус-
намі Тваімі — без мяне ня змо-
жаце тварыць нічога. Госпадзі
мой, Госпадзі, зь вераю ў душы ма-
ёй і ў сэрцы ва ўсё, што сказаў
ты, прыпадаю да міласьці Тваёй:
дапамажы мне, грэшнаму, гэтую
справу дзеля Цябе самога споў-
ніць, якую і пачынаю ў Імя Айца
і Сына і Сьвятога Духа. Амінь.

Да Цябе, Уладзька, Чалавекалюбца,
ад сну устаўшы прыбягаю і за
справы Твае прыймаюся па міла-
сэрдыю Твайму і маюся Табе: да-
памажы мне ва ўсякі час і ва
ўсякай справе і захавай мяне
ад усякага злога ўчынку і д'я-
бальскай спакусы і ўрадуў мяне
і ўвядзі ў царства Твае вечнае,
бо ты есьць мой стварыцель і
ўсякага добра прамысьліцель і
падацель, на Цябе ўся надзея мая
і Табе хвалу ўзношу цяпер і
заўсёды і ў вякі вечныя. Амін.

малітва сьпеў

Сьвяты Божа, Сьвяты моцны,
Сьвяты, а бязмерны,
зжаліся над намі!
Ад нашэсьця голаду, агню
і вайны, барані нас, Божа!
Ад раптоўнай і неспадзя-
ванай сьмерці
сьцеражы нас, Божа!
Каб урадкай нашай зямельцы
даць і яго захаваць,
Цябе малім, Божа!
Мы, грэшныя, Цябе, Бога, прасілі,
паслухай нас, Божа!

хрыстос

Сам-нясьцерпае зьяньне —
сьмерцяй сьмерць растаптаўшы,
ён ішоў, незагойныя раны
на чале ірдзелі яшчэ...
У дзівосным сьвятым захаплены
Богу Сыну малілася ўсё:
агарож прыдарожных камені,
маладых ячмянеў каласьсё,
Цёплы вецер, што згортаў з дарогі
вір пялёсткаў і сонечны пыл...
І трава, што прабітыя ногі
чалавалы, схіліўшы сьцяблы... і.

благаньне

Божа адзіны сьвяты ўсемагутны,
край наш ад бедаў, навал заслانی;
люд беларускі, вякамі пакутны,
зноўку да волі і шчасьця вярні.

Дай нам магутнасьць, адзінства
ды сілы,
каб адрадзіць і падняць Беларусь,
што зацкавана ля самай магілы
моўчлі стаіць, б'е паклоны камусь.

Шчырасьцю сэрцаў і розуму ўзмахам,
вераў і воляў нашай кіруй.
Праўдай зьмяні ненавісную плаху.
Сэрцам благаем — даруй! В.С.

О, Крыві — не! Цябе ня змораць.
Ты зноў засьвецішся знутры,
як па крывіцку загавораць
з табой Хрыстовы сьвятары.

Самотным прывідам сьвятару
ля канфармісцкіх пустыроў,
запальваў сьвятую мару —
стварыць крывіцкіх сьвятароў!
Зьніч

даруй

Даруй, о Божа, мне за ўсё,
што я рабіў ня так, як трэба,
што жыў, як тое парасё,
над галавой ня бачыў неба.

Даруй, што зь Іменем Тваім
я не будзіў дачасна сьпячых,
даруй, што быў сьляпым і злым
і шляху вернага ня бачыў.

Што я Цябе не заўважаў
сярод праў жыцьця зямнога.
Цябе я часта пакідаў,
а ты чыніў добра мне многа.

Даруй, што Твой духоўны дар
я не лічыў узнагародай,
у чарадзе варожых хмар
губляў гадзіны, дні і годы.

Даруй мне, Божа, і пацуй
мой сьпеў, маё малое слова.
Ад злых шляхоў мяне ратуй
ды зьберажы ад духа злога.
А.Н.

ён прыйдзе

Ён прыйдзе, інакш быць ня можа,
наш месія новы Хрыстос.

Ён прыйдзе, бо спалены душы,
хоць сэрцы шчэ тлеюць,
ды топіцца ў брудзе
распусных чужынаў
наш край і народ.

Ён прыйдзе, інакш быць ня можа,
бо зь Немаю й прыяці
п'ём не ваду, а атруту.

Хрыстос Беларусі дасць веру
ў ачышчаны храм і ўзыдзе
на крыж, каб крывёю сваёю
нас адрадзіць. С.П.

паўз могількі

Паўз могількі мая дарога,
Штодня — заходам і сьвітаньнем
твой крыж вітаю адвiтальна.
Даруй-даруй! Усё — ад Бога.

Рука ў жагнаньні стыне строга
над мейсцам нашага расстаньня.
А наўздагон — тваё маўчаньне.
Не наракай! Усё — ад Бога.

Самотных дзён у нас нямнога.
Ужо ўзыходзіць знак астральны
над мейсцам нашага спатканьня.
Прымі-прымі! Мне — ад Бога.

Чалавек можа
быць збаўлены
адной дабрывёю,
калі ён нават ня
ходзіць маліцца
ў касцёл або
ў царкву...

за мову

Шчэ пазнаюць беларусаў па шчырасьці ў сьвеце.
Вочы да неба праз ноч, мой народ, узьнімай.
Божа! Ці ж годныя мы, каб за людства памерці?
Толькі самім ад сябе адрачыся ня дай!

Згублены мы між засохлых балотаў, прылукаў,
мовім на мовах чужых са сваімі дзямі.
Божая Маці, ці ж вартыя мы сваіх мукаў?
Дух умацуй нам, каб мы засталіся людзьмі!

Не заслужылі цярпеньнем Вялікай Нядзелі,
не прывяла дабрывы ў Богага войска палкі...
Дык выслай нас, о Божа, на ганьбу, на зьдзекі,
мову тутэйшым палеткам і птахам пакінь!

У Наваградку

Барны касцёл у Наваградку пабудаваны ў 1712-23 на месцы закладзенага ў 15ст., дзве капліцы якога ўвайшлі ў кампазіцыю касцёла. Тут хрысцілі Адама Міцкевіча. Ягайла вячаўся з Зоськай Гальшанскай. На мемарыяльнай дошцы ўся гісторыя Ягелонаў. У капліцы Боскага цела мемарыяльная пліта па заказе кашталяна Яна Рудаміна ўстаноўлена ў 1643г. у памяць аб загінуўшых у баі пад Хоцінам у 1621г. суседзях і браце. 9 укленчаных фігур і Ян Рудамін, які застаўся адзін. Унізе фігуры туркаў з адсечанымі галовамі. Уверсе рэльеф Маці Боскай і лацінскі тэкст.

На дзядзінцы касцёла магіла сёстраў-назаратанак, расстраляных пашыстамі ў лесе.

Сыціплы прыгожы касцёл на суседнім пагорку з замкам пер-

шай сталіцы Вялікага княства.

Будынак Міхайлаўскага касцёла ў будаўнічым лесе. На даху некалькі рэстаўратараў. І тых часта здымаюць на іншыя аб'екты. Цяглу на знадворковую будову даць для кладкі ўнутры памяшканняў. Рэстаўравацца касцёл будзе доўга.

На могілках у Наваградку сярод сьмецьця, адчынены магільныя скляпы, з пахавальняў знімаюць труны. Адна магіла з надпісам на беларускай мове:

Ахвярнаму працаўніку Наваградзкай беларускай гімназіі 1923-1933 ад калегаў, прыцяляў і вучняў

Міловъ Евгений Рафаилович
3.3.1887-31.5.1933

Быў матэматыкам, вывучыў беларускую мову за паўгода.

Помнік Адаму Міцкевічу, які стварыў Валерый Янушкевіч, не пастаўлены, недзе на складзе...

Жыровіцы

Прыехаць у Жырова лес мне выплаў,
дождж хрысціць голаў грэшную маю.

І я пад гольлем шматвяковай ліпы
пільгрымам сыціплым сцішана стаю.

Побач сьвятыні белыя, як дзіва,
ў абдымаках хмараў і высокіх дрэў.
Ідзе сьвятар, бы галубочак сівы,
стаміўшыся,
на лаўку хтось прысеў.

Сюды травой, аброшанай і мяккай,
на цудатворны пераможны зоў
ідуць людзі з горам, болям
і падзякай
нясуць з сабою веру і любоў.

Перада мной зямля наша сьвятая.
Стаяць у паклоне дрэвы над вадой
дзе галубы бяшумна пралятаюць,
ступала Маці Божая па ёй.

Не знатнасьць, пастушкі яе віталі
Прышла да нас ў вясняны дзень

знарок,
і краю міламу, каб лепшымі мы
сталі,
пакінула на дрэве абразок.

Над намі храм, туманныя нябёсы.
Крынічанька пад храмам
б'е з зямлі.

Як пастушок ў кашульцы белай,
босы,
стаю, і слёзы твае мой залілі.

Адданасьцю стукочуць нашы сэрцы.
З крыніц благаславленных
праўду піць.

Мінуласьці сьвятой зь зямлі ня
сьцерці
і веры ў Бога ў сэрцы не спыніць

Жыровічы, слаўтая мясьціна,
здаўна праложаны для нас
дзядамі шлях,
Малітвы боль ў нялёгкую хвіліну
мы на тваіх складаем алтарах.

Хай будзе мір ды згода будзе
Усюды.

Усё ж калі грозьбай азарыцца сь
нашай зямлі, дастойнай Тваіх цу
даў,
у сваёй апецы, Божа, не пакінь!
Ларыса Геніюш.

Хто не шануе родную мову, той
не шануе сябе самога, ні свой
род, ні сваіх дзядоў, бацькоў,
каторыя тэй жа мовай гаварылі.

А хто стыдаецца роднай мовы,
варт таго, каб і яго добрыя
людзі стыдаліся, як вырадка, бо
стыдаюцца роднай мовы ён крыў
дзіць ня толькі дзядоў, бацькоў,
але і увесь народ беларускі.

Вацлаў Ластоўскі

Касцёл Сьвятога Казіміра ва
Уселюбе, пабудаваны Немірові
чамі ў стылю готыкі ў 1433г.,
не занесены ў Збор помнікаў
архітэктуры Беларусі.

У 60-я гады, пры Хрушчове, ка
сцёл ператварылі ў спартыўную
залю, але настаўніку зьявілася
Матка Боская і ён адмовіўся
працаваць у той залі. Улады вы
рашылі касцёл спаліць, але ні
хто, нават бяздумныя дзеці, не
згаджаўся паліць касцёл.

Падпальшчыка знайшлі ў Нава
градку ў 1968г. Спаліў за плату
300 рублёў і сам утануў у Нёмане
ў тое лета, і ніхто не памя
тае яго імя.

Каб людзям аддалі спалены
Уселюбскі касцёл, то яны саб
ралі 6 грошы і аднавілі б яго.
На крыжы каля касцёла малітва
з Апакаліпсісу: "Ад паветра, го
ладу, вайны і мору, выбаў нас,
Пане!" Але ад злых людзей выба
віць ня можа нас Божа Сьвятны.

А на могілках ва Уселюбе кап
ліца стаяла, пахавальная царк
ва. Толькі сьцены ад яе засталі
ся. У мінулым годзе ксёндз нава
градзкі Антоні талаку клікнуў,
вынеслі горы сьмецьця са стар
ых могілак. Але склеп у стылю
клясіцызму, у якім пахаваны па
ны Іткі, рабаўнікі ўзламалі,
труну расплячылі, глядзець
страшна, так збыткуюцца над
людзкімі костачкамі...

Уселюбчанка

да 1939г. касцёлы Гродзеншчы
ны падпарадкоўваліся Віленскай
епархіі. Дыпер тыя касцёлы, што
за Нёманам, належаць да Ломжын
скай епархіі, а тыя, што на правы
бок Нёмана — Беластоцкай.

За ўплыў на касцёлы Беларусі
знагаецца польскае, літоўскае ды
ляўіўскае духавенства.

Касцёл сьв. Андрэя ў Слоніме,
збудаваны ў 1775 на месцы касц
цёла 1490г., пашкодзаны вайной
1915, адбудаваны ў 28-29, дзейні
чаў да 40, перажыў вайну. У 1950г.
зрабілі склад солі. Соль застыла
скалой і разьбела мураваньня сьце
ны. Пачаў правальвацца дах.

Архімандрэў Жыровіц Стэфаній
несьвядома размаўляе на беларус
кай мове. Калі ж запыталіся, што
ён думае аб пераводзе на бажэнст
ва на мову, то рэзка адпрэчыў:
не бачыць у гэтым патрэбы, царк
ва традыцыяна карыстаецца стара
славянскай мовай.

Маці Цудатворная Жыровіцкая,
ці ж для таго зьявілася на груш
цы перад мясцовымі пастушкамі,
каб яны не маглі з Табой размаў
ляць на роднай мове?

На зьнесеных амаль што могіл
ках у Лідзе суполка "Рунь" апя
куецца магілай удзельніцы паў
станьня 1863г. На пліце і на
крыжы надпіс:

Валерыя Цехановіч з Цыбульск
кіх, удзельніца паўстаньня 1863.
Жыла 92 гады, памерла ў Лідзе
23 студзеня 1933г.

Лідскія бюракраты лічаць, што
гэта не дакумант.

У Мазырскай раённай газэце
"Камуніст Палесься" за 14.04
зьмешчана аб"ява: 15.04 у вёс
цы Юравічы ў будынку былога
манастыра праходзілі спаборні
цтвы па скалалазаньню і горна
му турызму на першынства Мазы
ра. Таксама і 16 красавіка...

У заключным дакуманце Венс
кай канфэрэнцыі аб бясьпецы і
супрацоўніцтве ў Эўропе гаво
рыцца, што грамадзянам, устано
вам і арганізацыям, захоўваю
чы права на інтэлектуальную
Уласнасьць, у тым ліку аўтарс
кае права, — дазваляецца мець,
размнажаць, пашыраць інфарма
цыйны матэр"ял усялякага роду
Дакумант падпісаны 35 дзяр
жавамі, у тым ліку СССР.